

HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

Handlingsplan for førebygging av
radikalisering og valdeleg
ekstremisme

2017-2020

Innleiing

Regjeringa la fram sin «Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme» i juni 2014. Førebyggingsarbeidet er sentralt for å sikre grunnleggjande verdiar som demokrati, menneskerettar og tryggleik. Regjeringa såg at det var behov for meir kunnskap, meir samarbeid og betre koordinering av arbeidet på området. Målet med å fange opp personar i risikozonen så tidleg som mogeleg krev innsats på tvers av fagområde og samfunnssektorar.

Sidan 2015 har fleire kommunar og fylkeskommunar utarbeidd handlingsplanar og rettleiarar. Det same har ulike politidistrikt. Hordaland fylkeskommune sin handlingsplan byggjer i stor grad på Bergen kommune sin handlingsplan, der Hordaland fylkeskommune er ansvarleg samarbeidspart på fleire tiltak. Bergen kommune sin handlingsplan har regjeringa sin handlingsplan som utgangspunkt, og det same vil gjelde for handlingsplanen til Hordaland fylkeskommune. I prosessen med utarbeiding av planen er også radikaliseringskontakten i Vest politidistrikt deltakar.

Som regjeringa sin handlingsplan, vil også denne vere dynamisk, slik at han blir oppdatert ved behov. Tiltaka i planen kjem i tillegg til det kontinuerlege arbeidet med inkludering og styrking av skule- og læringsmiljø.

Tiltaka i denne planen gjeld for opplæringssektoren på dei områda som Hordaland fylkeskommune har eit ansvar. Tiltaka må i all hovudsak utarbeidast i samarbeid med andre etatar og forvaltningsnivå. Eit viktig samarbeid er med Rafto undervisning og Ressurssenter om vald, traumatisk stress og sjølvmoordsforebygging/RVTS Vest, som regjeringa har gitt ansvar for kompetanseheving på feltet.

Aktuelle utfordringar

Arenaene for radikaliserings er blitt fleire og meir komplekse enn på til dømes 1990-talet. Regjeringa peikar på tre utfordringar som særleg gjer arbeidet krevjande:

- Framvekst av internett og sosiale media som virtuell radikaliseringsarena
- Internasjonale forhold som har fått stor betydning for trugsmålssituasjonen, t.d. Norges deltaking i internasjonale aksjonar
- Fare for auka polarisering mellom grupperingar

Det er etablert samarbeid i Norden i form av eit formelt nordisk nettverk innan førebygging av radikaliserings og valdeleg ekstremisme. Å styrke kunnskapsdeling av forskning og metodeutvikling, samt erfaringsdeling når det gjeld den praktiske innsatsen er formålet med dette. Tiltak i Hordaland fylkeskommune sin handlingsplan byggjer også på dette samarbeidet.

Definisjonar og sentrale omgrep

Valdeleg ekstremisme

Med valdeleg ekstremisme meiner ein personar og organisasjonar som er villige til å bruke vald for å nå dei politiske, ideologiske eller religiøse måla deira. Den valdelege ekstremismen kan vere relatert til høgreekstremisme, ekstrem islamisme, m.m.

Radikalisering

Radikalisering skildrar korleis personar gradvis tar avstand frå dei demokratiske prinsippa i samfunnet og i aukande grad aksepterer bruk av trugsmål og vald for å nå sine politiske, ideologiske og religiøse mål. Radikaliseringsprosessar kan skje innan alle typar livssyn, kulturell bakgrunn og politiske retningar. Prosessen kan skje gradvis, men òg framstå som ei brå endring hos ein person.

Radikalisering som fenomen

Ekstreme ytringar i ein radikaliseringsprosess kan utøvast innafor rammene for ytringsfridom. Dette er noko som eit demokrati må vere opent for. Å ha, og å gi uttrykk for slike avvikande haldningar, vil ofte ikkje kunne bli definert som kriminalitet. Det er viktig her å skilje mellom radikalisering og det å være radikal. Det er verkemiddelet, altså vilja til å bruke vald, som er sentral. Politiet kan følgeleg ikkje førebygge meiningar og ytringar berre fordi dei er kontroversielle. Likevel er det viktig å utfordre ein slik retorikk. Målsettinga for politiet er å hindre at prosessen utviklar seg til kriminalitet. Når den radikaliserte går til handling og brukar vald på bakgrunn av religiøs, politisk eller ideologisk overbevisning, så kan det true det demokratiske samfunnet vårt.

Hatkriminalitet

er kriminalitet som har rasistiske, framandfiendtlege eller homofobiske motiv, eller som på ein eller annan måte er retta mot ein person eller gruppe personar - på grunnlag av deira faktiske eller oppfatta gruppetilhørsle. Valdeleg ekstremisme kan vere hatkriminalitet, men òg trugsmål og skadeverk.

Av-radikalisering

er ein prosess som under gitte føresetnader kan føre til at ein person i mindre grad aksepterer bruk av vald for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål. Det finnast få program som nyttast til avradikalisering i Norge i dag. Det blir forska på området og ein håpar å få fram nye verkty. Det er ofte individbaserte løysingar som nyttast.

Nettekstremisme

er radikalisering og valdeleg ekstremisme på internett. Nettekstremismen består i å fremje ekstreme ideologiar og ytringar på internett, og som kan råkast av *straffeloven § 135* om diskriminerande og hatefulle ytringar.

Utanforskap

eller sosial ekskludering kan forståast som individuelle og strukturelle mekanismar eller barrierar for deltaking på ulike arenaer. Ulikskap i helse, utfordringar med rus, psykiske lidningar, låg deltaking i fritidsaktivitetar, prestasjonspress, ulikskap i økonomi, samt ulike moglegheitlar for å følgje utdanningsløp og skaffe seg jobb, er døme på forhold som kan føre til utanforskap.

Innsatsområde og tiltak

Det er kunnskap og kompetanseheving som er dei viktigaste tiltaka i denne planen, naturleg nok sidan han gjeld for vidaregåande opplæring. Det er samstundes viktig å ha eit godt samarbeid på tvers av etatar og forvaltningsnivå. Politiet har mandat frå regjeringa til å vere med å koordinere arbeidet, og er pålagt å utarbeide handlingsplanar. Kommunar og fylkeskommunar er ikkje det, likevel er der handlingsplanar i mange kommunar og i nokre fylkeskommunar. Fleire av skulane i Hordaland fylkeskommune deltar i nettverk i regi av kommune/politi i eige distrikt. Det gjeld til dømes Voss – Hardanger, Sunnhordland, Askøy, Sotra, Fjell, Øygarden. Det er viktig at koordineringa blir god slik at innsatsen blir retta der han skal.

Planen byggjer på etablerte samarbeidsstrukturar:

Interne:

Opplæringsavdelinga: Seksjon skule, OT/PPT, Fagopplæring

Eksterne samarbeidspartar:

- Bergen kommune
- Andre kommunar i Hordaland, via regionleiarar og skulane
- Politiet
- Samordning av lokale, forebyggende tiltak mot rus- og kriminalitet/SLT
- Rafto undervisning
- RVTS vest

Handlingsplanen dekker følgjande innsatsområde:

1. Kunnskap og kompetanse

I tillegg til annan kunnskap om førebygging av utanforskap, er spesifikk kunnskap om fenomenet radikaliserings og forståing av prosessane rundt dette nødvendig. RVTS Vest og Rafto undervisning har dei viktigaste kompetansmiljøa i arbeidet. Kursrekker for tilsette i skulane, i fengselsundervisninga, OT/PPT, fagopplæring og opplæringskontor er viktige tiltak.

Kunnskapsportalen www.utveier.no gir allsidig og oppdatert informasjon og rettleiing om fenomenene ekstremisme og radikaliserings, også for skulane.

Bergen kommune har saman med Hordaland fylkeskommune utarbeidd ein rettleiar for korleis handtere personar som står i fare for å bli radikalisert. Rettleiaren gir informasjon om handtering og innsikt i temaet.

Ein eigen rettleiar for Hordaland fylkeskommune blei utarbeidd i 2018.

Ettersom fengselet er ein særleg aktuell arena for radikaliserings, er kompetanseheving for tilsette i fengselsundervisningen eit eige tiltak. Av omsyn til best mogleg utbytte av kursa vil dei få tilbod om gjennomføring av opplæringa saman med andre grupper.

2. Samarbeid og koordinering

Førebygging av radikaliserings og valdeleg ekstremisme krev samarbeid på tvers av etatar og forvaltningsnivå. Hordaland fylkeskommune må, saman med SLT, Politiet, Bergen kommune og øvrige kommunar i Hordaland, legge til rette for samarbeid om kompetanseheving og koordinere naudsynte tiltak. Internasjonalt samarbeid er også aktuelt i arbeidet med demokratisk opplæring i skule og arbeidsliv.

3. Førebygging av tilvekst

Målet med å lage og distribuere ein rettleiar er først og fremst å hindre radikaliserings gjennom å gje skule og opplæringsbedrift verkty til å gripe inn på eit tidleg tidspunkt og slik påvirke eleven og lærlingen i ei anna retning. Alternativa til radikaliserings må vere til stades, og her er samarbeid med frivillige aktørar viktig. Ungdommen sjølv kan styre dialogen seg imellom til dømes på dialogmøte arrangert av ungdommens bystyre og ungdommens fylkesutval, og invitere frivillige organisasjonar til dette. Biblioteka er gode offentlege arenaer for opne samtalar som kan vere mindre formelle.

4. Førebygging av nettradikaliserings

Kva er samanhengen mellom radikaliserings via internett og gjennom ulike grupperings og organisasjonar? Dette er spørsmål forskarar diskuterer både nasjonalt og internasjonalt. Store delar av det høgreekstreme miljøet i Norge er ikkje lenger dominert av ungdom, men av vaksne mellom 20 og 50 år. Dei seinaste åra har vist at grupperings som dannast internasjonalt fort kan spreiest og få oppslutning, PEGIDA og Den nordiske motstandsbevegelsen er døme på dette. Propagandabaserte narrativ og konspirasjonsteoriar er sentrale i ekstremistiske miljø. Internett gjer det lett å finne meiningsfeller, og hatefulle ytringar kan ha alvorlege konsekvensar. Det blir tyngre å halde demokratiet og ordskifte i gong når ein blir møtt med trugsmål og hatefulle ytringar, noko mange unge politikarar og andre samfunnsdebattantar opplever. Og alvorlege konsekvensar også fordi desse ytringane kan verke radikaliserande på muslimar som kan kjenne seg utstøytte og hata.

Kritisk tenkning, kjeldeforståing og orientering i ny og gammal kunnskap er kjerneoppgåver for lærarar - og for bibliotekarar. Skulen skal førebu elevane på deltaking i eit mangfaldeg demokratisk samfunn. Ludvigsen-utvalet plasserer digital og sosial kompetanse sentralt i kompetansebehovet: *Kompetanser i fremtidens skole* (NOU 2015:8). Dette inneber evna til å tileigne seg kunnskap og vere kritisk. Fordi unge er særleg utsett i møtet med ekstremistisk innhald på nettet, er det desto viktigare å fokusere på kjeldeforståing, kjeldekritikk og

nettbruk i skulen. Den overordna læreplanen og Fagfornyninga må innebere involverande prosessar. Skulen må vere arena for demokratisk medborgarskap og gjere tydeleg kva som er skulen sitt felles *vi*, for alle, der alle har betydning, fagleg og sosialt.

Tiltak 2019-2020

	TILTAK	ANSVAR	TID	OPPFØLGING
1. Kunnskap og kompetanse				
1.1	<p>Kurs: Demokratisk danning og inkludering. Forebygging av radikaliserings og valdeleg ekstremisme.</p> <p>Målgruppe: Lærarar og andre tilsette i skulen.</p>	<p>HFK opplæringsavdeling, seksjon skule, Bergen kommune, Rafto undervisning, RVTS Vest</p>	<p>Haust 2019 21.-22.10 Og 21.01.2020</p>	<p>Målgrupper: Lærarar og andre tilsette i skulen, i fengselsundervisninga, OT, opplæringskontor</p>
1.2	<p>DEMBRA: <i>demokratisk beredskap mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger</i></p> <p>Skulebasert kompetanseutvikling for lærarar.</p> <p>Pilotprosjekt 2018-19 på Bergen katedralskole, Fyllingsdalen vgs, Slåtthaug vgs og Årstad vgs</p>	<p>HFK opplæring, seksjon skule, Rafto undervisning</p>	<p>Skuleåret 2018-19 2019-20 Gruppe-samlingar Kurs Rettleiing</p>	<p>2018-19 pilot med 4 skular 2019-20 forts. med Årstad vgs + Austrheim vgs + 2 ungdomsskular</p>
1.3	<p>DEMBRA implementering gjennom ny nasjonal handlingsplan mot rasisme og diskriminering</p>	<p>HFK/VestlandFK Opplæring og kompetanse</p>	<p>2020</p>	<p>Ta ned føringar frå nasjonal handlingsplan av oktober 2019</p>

1.4	DEMBRA implementering via arbeid med <i>Fagfornyelsen</i>	Team fagnettverk HL-senteret	Vår 2019	Samlinger om overordna del av læreplanen for alle fagnettverk
1.5	Kompetanseheving for tilsette i fengselsundervisninga	RVTS Vest, Rafto undervisning Regionleiar	Haust 2019	Sjå 1.1
1.6	Informasjonsmateriell/brosjyre til opplæringskontor og instruktører for lærlingar	Seksjon skule	2019	Rafto u. og RVTS Vest lagar innhald
1.7	Internasjonalt samarbeid: Samarbeid Norden – Baltikum <i>Dealing with controversy through education: a regional approach</i> Norsk deltakar: Askøy vgs, 2 lærarar	EWC Rafto undervisning	Haust 2018 Vår 2019	Undervegsrapport desember 2018
2 Samarbeid og koordinering				
2.1	Samarbeid med regional ressursgruppe, «Bergensmodellen»: Bergen kommune, RVTS Vest, Politiet, Bergen Moské	Regionleiar og rådgjevar	Jamnleg og ved behov	

2.2	SLT – samarbeid Regionalt politiråd	Seksjon skule, OT/PPT, regionleiarar, rådgjevar	Jamnleg	
2.3	Deltaking i lokale, regionale og nasjonale konferansar med kompetansebygging og erfaringsdeling Presentasjon av DEMBRA og det regionale samarbeidet om førebygging av radikaliserings Planlegge konferanse for Vestland FK med S.&Fj i 2019/20	Seksjon skule ved seniorrådgjevar Seksjon skule/seksjon for kvalitet	Jamnleg	-Regionalt seminar «Forebygging av polarisering gjennom inkludering» 23.10.18 -Den nasjonale konferansen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme 24.10.18 -Nasjonal DEMBRA-konferanse 13.-14. mars 2019 -ICC Intercultural Cities Thematic seminar: «Fighting Discrimination and hate speech» Torino juni 2019 -X-TREM 2019: Konferanse om politiske ekstremisme v/POD, PST, Oslo politidistrikt og Kripas, deltaking som ekstern samarbeidspart. 8. November 2019 Planlegge for 2020/21
2.4	Internasjonalt samarbeid: Samarbeid Norden – Baltikum <i>Dealing with controversy through education: a regional approach</i>	EWC (Europeisk Wergelandsenter) Rafto undervisning	Haust 2018 Vår 2019	Undervegsrapport desember 2018 Sjå 1.7

	Norsk deltakar: Askøy vgs, 2 lærerar			
3 Førebygge tilvekst				
3.1	Gjere kjent rettleiar utarbeidd av HFK til fleire grupper: opplæringskontor,	Seksjon skule		Kvalitetssikra kontaktinfo august 2019
3.2	Tilbod om foredrag: inkludering og førebygging av utanforskap	Pål Tore Haga, radikaliserings-kontakt i Politiet	Haust 2019	
3.3	Samarbeid med frivillige organisasjonar: <ul style="list-style-type: none"> • Møhlenpris idrettslag • www.papillonbergen.no Førebyggande arbeid mot skadeleg negativ kontroll av jenter	MIL Papillon HFK Bergen kommune	2019-2020	Papillon er finansiert v/Bergen kommune. HFK gjer tilbodet kjent for skulane og elevorg.
3.4	Samarbeid om Bergensmodellen for mentoropplæring Ungdom som mentorar	Bergen kommune, RVTS Vest MIL	2017-2020	RVTS Vest som nasjonal koordinator av det førebyggande arbeidet tilbyr jamnleg mentorutdanning

3.3	Møteplass for uorganisert ungdom der ulike instansar kan tilby informasjon og rettleiing.	Seksjon skule og OT saman med Sølve Sætre, Bergen kommune	Vår 2019 utgreiing Haust 2019	Pilotprosjekt sammen med Bergen kommune Målgruppe: ungdom utanfor skule/arbeid, der nokre er bekymra for eigen/andre sin psykiske helse og mogegleg radikaliserings. Ofte i gruppa 'andre' som OT ikkje har fått kontakt med.
4 Førebygge nettradikalisering				
4.1	Tilby oppdatert kompetanse for lærarar i nettbruk og kjeldeforståing Utrede moglegheit for samarbeid med UH-sektor om etter- og vidareutdanning Kursing av elevrådsstyre om kjeldeforståing, propagandabaserte narrativ, konspirasjonsteoriar som kan føre til hatefulle ytringar	Udir, HL-senteret, Bibliotek m.fl. Seksjon skule Seksjon skule og Rafto undervisning	Haust 2020 2019/2020 2018/2019	Ressursar knytta til Fagfornyelsen Skulemiljøkonferansen september 2018 Skulemiljøkonferansen september 2019
4.2	Skape arena for offentlege samtalar om ulike tema: opne møte på biblioteka	HFK, Bergen kommune, Bergen offentlig bibliotek	Vår 2019 Haust 2019	Planlegge vår 2019